

جایگاه و نقش صنایع کوچک روستایی در توسعه روستایی

قرار گرفته است. نتایج حاصل از تجربه سه دهه گذشته کشورهای آسیایی به خصوص چین و هندوستان نشان دهنده آن است که صنایع کوچک روستایی می تواند نقش حیاتی در فرآیند توسعه روستایی ایفا نماید.

سه کشور اصلی و مطرح آسیا (چین، ژاپن و هندوستان) بخش عظیمی از پیشرفت صنعتی خود را مدیون سرمایه گذاری در صنایع کوچک و صنایع روستایی هستند. برای مثال از زمان گاندی، جنبش صنایع کوچک به عنوان ابزاری جهت رشد بخشهای ضعیف تر جامعه شناخته شد و یا در چین که حدود ده میلیون نفر در کارگاه کوچک روستایی، تولید ۸۵ درصد از فراوری صنعتی را بر عهده دارند و همچنین در هندوستان بیش از بیست میلیون نفر در صنایع روستایی و صنایع کوچک مشغول به کار می باشند (رانو آری وی، ۱۳۶۶).

کشور ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه برای تقویت ساختاری خود باید صنایع روستایی را توسعه دهد، زیرا که این صنایع در توسعه و رشد مناطق روستایی و تعادل بین شهر و روستا از اهمیت زیادی برخوردار می باشند، بطوریکه رشد و توسعه بخش کشاورزی، افزایش درآمد و سطح رفاه روستائیان، کاهش روند مهاجرت از روستا به شهر و استفاده بهینه از منابع موجود در منطقه را به ارمغان خواهد آورد. (صادقی، ۱۳۷۸).

اهمیت موضوع

ایجاد و گسترش صنایع در مناطق روستایی کشور و طرح آن به عنوان یک جریان تولیدی وسیع و همه جانبه و در جایگاه مکمل و پشتیبان بخش کشاورزی و افزایش درآمد شاغلان این بخش و همچنین یک جانشین نیرومند برای جذب نیروهای کار مازاد بر فعالیتهای کشاورزی در مناطق روستایی، از اهداف اصلی ایجاد صنعت

● افسانه و همایون فرهادیان

مقدمه

اگرچه روستا و زندگی روستایی با فعالیتهای کشاورزی عجین شده و کشاورزی نقش اصلی را در فعالیتهای توسعه روستایی دارد اما در سه دهه گذشته نقش فعالیتهای اشتغالزا موسوم به فعالیتهای خارج از مزرعه به عنوان فرصتهای تکمیلی اشتغال تولید و افزایش درآمد خانوارهای روستایی مورد توجه سیاستگذاران و برنامه ریزان توسعه

روستایی مطرح شده است، بیان کرده و به این نتیجه می‌رسند که از مجموع تعاریف چند عنصر را که مورد تأکید هستند می‌توان بیرون کشید که این عناصر عبارتند از: مکان، حجم سرمایه‌گذاری، تعداد افراد مشغول بکار، ساختار اقتصادی و شیوه تولید. (رانو، ۱۳۶۶)

طاهرخانی (۱۳۷۹) معتقد است که تعاریف مختلف صنایع کوچک نشان می‌دهد که محدوده صنایع کوچک هنوز بدرستی تعیین نشده است. نسبی بودن صنایع کوچک مقیاس، گوناگونی آن را سبب گردیده بطوریکه انستیتو تکنولوژی جورجیا در بررسی خود به پنجاه تعریف مختلف در ۷۵ کشور دست یافته است. مهمترین شاخص‌هایی که تاکنون در تعریف صنایع کوچک بکار گرفته شده عبارتند از: میزان اشتغال، حجم سرمایه‌گذاری، حجم تولید، نوع تکنولوژی و صادراتی بودن تولید. کشورهای مختلف با انتخاب یک یا دو شاخص فوق، صنایع کوچک خود را کمی نموده و تعریف مشخصی را مبنای برنامه‌ریزی قرار داده‌اند.

جدول شماره ۱ بیانگر تعاریف مختلف در کشورهای مختلف می‌باشد (طاهرخانی، ۱۳۷۹).

انواع صنایع روستایی

اصولاً صنایع روستایی را می‌توان به صورت زیر

طبقه‌بندی کرد:

الف- صنایع دستی و سنتی

ب- صنایع تبدیلی

ج- خدمات فنی و صنعتی روستاها

الف- صنایع دستی و سنتی:

صنایع دستی ریشه در اعماق فرهنگ و تاریخ جامعه ما دارد و به همین دلیل از نقش و مقام بالایی برخوردار می‌باشد (بخصوص از نظر اقتصادی)، چون صنایع دستی در اقتصاد کشور (پس از نفت) مهمترین نقش را داراست.

مهمترین زمینه‌های صنایع دستی در کشور عبارتند از قالی‌بافی، جاجیم و گلیم‌بافی، حصیربافی، عبابافی، گیوه‌بافی، فلا بدوزی، ملبله دوزی، کرباس و چادرشربافی، توربافی، کوزه‌گری و سفالگری، سرامیک و کاشی‌سازی، پوستین دوزی، خاتم‌سازی، میناکاری، مینیاتورسازی، منبت‌کاری، قلمزنی، نقره‌سازی و قلمکاری.

ب- صنایع تبدیلی:

صنایع تبدیلی متکی به انواع فرآورده‌ها و محصولات تولیدی در روستا می‌باشد و هر فرآورده یا محصول کشاورزی می‌تواند به عنوان ماده اولیه در جریان تولیدات تبدیلی استفاده شود و می‌تواند سرمایه‌های کوچک

روستایی کشور می‌باشد. اینگونه نگرش به نقش توسعه صنعت در روستاها به خاطر تأثیر عمیقی است که این بخش می‌تواند در ساخت اقتصادی، اجتماعی جامعه روستایی بر جای بگذارد.

بر این اساس رشد و توسعه مناطق روستایی بسیار فراتر از برنامه‌ریزی برای توسعه کشاورزی تلقی می‌شود و حتی توسعه روستایی در افزایش تولید، اشتغال و بهره‌گیری از ظرفیتهای مناطق روستایی نیز خلاصه نمی‌گردد، بلکه ایجاد کیفیتهای جدید زندگی در جهت رشد و تعالی انسانها نیز در این چارچوب مطرح می‌باشد. بنابراین ایجاد و گسترش صنایع روستایی علاوه بر جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستائیان به شهرها، دو هدف عمده دیگر را نیز دنبال می‌نماید:

۱- توسعه کشاورزی از طریق افزایش درآمد شاغلین این بخش و افزایش خدمات موردنیاز آنها

۲- متنوع کردن فعالیتهای غیر کشاورزی جهت جذب نیروهای اضافی بخش کشاورزی بر اساس اهداف عمده (کمیتة فنی دفتر مرکزی جهاد سازندگی سابق، ۱۳۶۵)

تعریف صنایع روستایی

تعاریف مختلفی برای صنایع کوچک روستایی ارائه گردیده که ذیلاً به برخی از آنها پرداخته می‌شود:

● چینی‌ها در تعریف صنایع کوچک می‌گویند، این صنایع عاملی برای به حرکت درآوردن چهار عنصر محلی یعنی: مواد خام محلی، مهارتهای محلی، سرمایه محلی و بازار محلی، برای پر کردن خلاء بخشهای اقتصادی شهر و روستا است. (شریف‌النسبی، ۱۳۶۵)

● صنایع روستایی عبارتست از صنایع متناسب با مناطق روستایی کشور، در قالب صنایع تبدیلی و مواد اولیه کشاورزی و صناعی، کوچک تلقی می‌شوند که مکان استقرار آنها در مناطق روستایی کشور و از جمله مراکز دهستانها و روستاهای اقماری آنها باشد. (اعلم‌پور، ۱۳۷۴)

آقای رانو تعاریف مختلفی را که در خصوص صنایع کوچک

جدول ۱- تعریف صنایع کوچک از دیدگاه کشورهای صنعتی و در حال توسعه

شاخص تعریف صنایع کوچک

کشور	اشتغال (نفر)	سرمایه
مالزی	کمتر از ۵۰ نفر	-
ترکیه	کمتر از ۵ نفر	-
ژاپن	بین ۱۰-۱۰۰ نفر	۱۰۰ میلیون ین
ایران	بین ۴-۵۰ نفر	-
هند	بین ۴-۵۰ نفر	۲۲۰/۰۰۰/۰۰۰ دلار
سنگاپور	کمتر از ۵۰ نفر	-
اندونزی	بین ۵ تا ۱۹ نفر	-



که شامل واحدهای متنوع ذیل می باشد:
صنایع ساخت لنج ماهیگیری و باربری،
صنایع درب و پنجره سازی (چوبی)، صنایع
جعبه سازی، صنایع نوپان، صنایع کارتون و
مقوا، صنایع روکش گیری چوب، صنایع شانه
تخم مرغ
در این بخش نیز در هر واحد ۸ تا ۱۲ نفر
اشتغال دارند

د- صنایع شیمیایی:

این بخش شامل موارد زیر بوده و در هر یک
از واحدها تقریباً ۵ تا ۷ نفر اشتغال دارند.

- ۱- صنایع رنگ سازی
- ۲- صنایع پلاستیک سازی
- ۳- صنایع رزین سازی

ه- صنایع فلزی:

شامل: ۱- صنایع تراشکاری ۲- صنایع ریخته گری ۳- صنایع
جوشکاری و ۴- صنایع قالب ریزی.
در هر یک از واحدها ۵ تا ۷ نفر اشتغال دارند.

و- صنایع نساجی:

شامل واحدهای زیر و در هر واحد تقریباً ۵ تا ۷ نفر اشتغال دارند.
۱- صنایع رنگرزی ۲- صنایع متقال بافی ۳- صنایع پوشاک و
جوراب بافی ۴- صنایع پتوبافی ۵- صنایع گونی بافی ۶- صنایع
توپ سازی (اعلم پور، ۱۳۷۴).
ارائه اطلاعات زیر در خصوص وضعیت موجود صنایع روستایی
ضروری است:

- ارزش تولیدات صنایع روستایی اعم از صنایع
(غذایی، کانی غیرفلزی، فلزی، شیمیایی و
سلولزی و نساجی) از ۴۷۸ میلیارد ریال در
سال ۱۳۷۲ به ۲۴۳۱ میلیارد ریال در سال
۱۳۷۶ افزایش داشته است.

واحدهای به تولید رسیده در سال
۱۳۷۶ به استناد آمار و ارقام، ۱۶۴ واحد
ذکر شده و تعداد واحدهای به تولید
رسیده تا سال ۱۳۷۶ طی یک دوره ۸
ساله به ۳۳۱۰ واحد رسیده است.

- پیش بینی اشتغال در برنامه اول توسعه
(۷۲-۶۸) معادل ۶۶۰۷۰ نفر بوده که از این
تعداد برای ۱۸۱۴۹ نفر اشتغال ایجاد گردیده
است. (۴۷/۲۷ درصد از پیش بینی تحقق یافته است).

همینطور پیش بینی اشتغال در سه سال اول برنامه دوم
توسعه (۷۶-۱۳۷۴) معادل ۹۱۰۵۵ نفر تخمین زده شده که از این
حاکی از ایجاد اشتغال ۱۹۳۵۴ نفر می باشد (حدود ۲۱/۲۵ درصد از
پیش بینی تحقق یافته است).

- میزان سرمایه گذاری در واحدهای به تولید رسیده از ۱۲۴/۶۵۰
میلیون ریال در سال ۱۳۷۲ به رقمی معادل ۲۱۲/۰۰۰ میلیون ریال در سال

محلی را جذب نماید.

ج- خدمات فنی و صنعتی روستاها:

مجموعه مشاغل و فعالیتهایی که مکمل کار کشاورزی و دامداری
بوده و نسل جوان روستایی را می توان با این مشاغل حرفه ای و فنی،
آموزش داد و زمینه اشتغال آنها را فراهم آورد.

تعمیر و نگه داری انواع ماشین آلات کشاورزی و ادوات مربوطه،
تعمیر ماشینهای دیزلی و بنزینی، تعمیر وسایل منزل، لوله کشی و
جوشکاری برق، بهداشت و درمان دام و طیور، تلفیح مصنوعی و ...
بهداشت محیط، عمران و آبادانی روستا، آبیاری و ابرسانی، آموزش
خدمات زراعی، جنگل داری، مرتعداری، جنگلبانی و ... از جمله این
مشاغل و فعالیت ها بشمار می آیند.

وضع موجود صنایع روستایی در ایران

کشور

ایران نیز به
عنوان یکی از

کشورهای در حال

توسعه برای تقویت

ساختاری خود باید صنایع روستایی

را توسعه دهد، زیرا که این صنایع در

توسعه و رشد مناطق روستایی و

تعادل بین شهر و روستا از

اهمیت زیادی برخوردار

می باشند.

زمینه های فعالیت وزارت جهاد
کشاورزی در حال حاضر به ترتیب
اولویت شامل واحدهای زیر می باشد:

الف- صنایع غذایی

این بخش از صنایع روستایی یکی
از فعالترین واحدها بوده و عمدتاً
شامل فعالیتهای زیر است:

- ۱- صنایع ماکارونی سازی ۲- صنایع
رب گوجه فرنگی ۳- صنایع لبنی
- ۴- صنایع ترشی جات، خیارشور،
مراباسازی و ... ۵- صنایع آرد
در هر یک از این واحدها تقریباً ۱۰ تا ۱۵ نفر
اشتغال دارند.

ب- صنایع کانی غیرفلزی:

شامل واحدهای زیر می باشد:

- ۱- صنایع معادن و سنگ ۲- صنایع موزائیک سازی ۳- صنایع سنگ
سابی ۴- صنایع پودر سنگ و آسیاب
در این بخش ۱۵ تا ۲۰ نفر در هر واحد اشتغال دارند.

ج- صنایع سلولزی:

۱۳۷۶ رسیده که در واقع رشدی معادل ۷۰ درصد داشته است.

۲- در طی دو دهه اخیر اتخاذ استراتژی های متکی بر پروژه های

۷۶/۵ درصد از کارگاههای تولیدی صنایع روستاهای عادی و ۱۸ صنعتی بزرگ مقیاس و سرمایه بر با وابستگی واردات به مواد خام درصد در مراکز دهستانها و حدوداً ۵/۵ درصد در مراکز

بخش ها توزیع جغرافیایی شده اند.

۹۴ درصد واحدهای تولیدی در حال بهره برداری صنایع روستایی زیر ۶ نفر

اشتغال داشته و حدود ۵/۸۴ درصد بین ۴۶- ۶ نفر و تنها ۱۶ درصد واحدهای تولیدی بالای ۵۰ نفر اشتغال داشته اند. (دانا، ۱۳۷۸).

نقش و اهمیت صنایع کوچک روستایی از دیدگاه صاحب نظران

آقای طاهرخانی به نقل از یونیدو دلایل و علت توجه به صنایع کوچک و متوسط مقیاس را در سرلوحه برنامه های اقتصاددانان و تصمیم گیران اقتصادی کشورهای در حال توسعه به شرح زیر بر می شمارد:

۱- اهداف توسعه نه تنها افزایش تولید ناخالص ملی بلکه ایجاد اشتغال و کاهش فقر، اصلاح توزیع درآمدها و تأمین نیازهای اساسی را در بر می گیرد. این موارد بطور قابل توجهی با تأکید بر صنایع کوچک و متوسط مقیاس قابل حصول است.

۲- ویژگی ها و جایگاه صنایع کوچک در توسعه اقتصادی

اثرات صنایع کوچک مقیاس سهم صنایع کوچک مقیاس کشور

توسعه صادرات ۵۲ درصد صادرات کل کشور زاین

ارزش افزوده ۴۰ درصد ارزش افزوده صنعت هند

اشتغالزایی ۶۷ درصد کل اشتغال ۸۲ درصد کل اشتغال هند

ارزش تولیدات ۳۳ درصد ارزش تولیدات زاین

۲۱ درصد ارزش تولیدات ایران

۵۹ درصد ارزش تولیدات سنگاپور

۵۲ درصد ارزش تولیدات مالزی

۴۸ درصد ارزش تولیدات کره جنوبی

۶۷ درصد کل اشتغال زاین

۸۲ درصد کل اشتغال هند

۱۹ درصد کل اشتغال ایران

۷۱ درصد کل اشتغال سنگاپور

۵۸ درصد کل اشتغال کره جنوبی

۳۳ درصد ارزش تولیدات زاین

۲۱ درصد ارزش تولیدات ایران

۵۹ درصد ارزش تولیدات سنگاپور

۵۲ درصد ارزش تولیدات مالزی

۴۸ درصد ارزش تولیدات کره جنوبی

۶۷ درصد کل اشتغال زاین

۸۲ درصد کل اشتغال هند

۱۹ درصد کل اشتغال ایران

۷۱ درصد کل اشتغال سنگاپور

۵۸ درصد کل اشتغال کره جنوبی

۳۳ درصد ارزش تولیدات زاین

۲۱ درصد ارزش تولیدات ایران

۵۹ درصد ارزش تولیدات سنگاپور

۵۲ درصد ارزش تولیدات مالزی

۴۸ درصد ارزش تولیدات کره جنوبی

۶۷ درصد کل اشتغال زاین

۸۲ درصد کل اشتغال هند

۱۹ درصد کل اشتغال ایران

۷۱ درصد کل اشتغال سنگاپور

۵۸ درصد کل اشتغال کره جنوبی

۳۳ درصد ارزش تولیدات زاین

۲۱ درصد ارزش تولیدات ایران

۵۹ درصد ارزش تولیدات سنگاپور

۵۲ درصد ارزش تولیدات مالزی

۴۸ درصد ارزش تولیدات کره جنوبی

صنایع

تبدیلی متکی به انواع

فرآورده ها و محصولات

تولیدی در روستا می باشد و هر

فرآورده یا محصول کشاورزی

می تواند به عنوان ماده اولیه در

جریان تولیدات تبدیلی استفاده شود

و سرمایه های کوچک محلی را

جذب نماید.



۳- در بسیاری از کشورهای

توسعه یافته صنعتی ثابت شده که

صنایع کوچک و متوسط مقیاس

می توانند به عنوان مکمل صنایع

بزرگ مقیاس عمل نمایند.

آولاف فاس با تأکید بر اهمیت

صنایع کوچک در مناطق روستایی

معتقد است؛ نقش سرمایه گذاری های

کوچک در مناطق مختلف ثابت شده، اما

سهم صنایع در اشتغالزایی مناطق روستایی نسبت

به مناطق شهری بیشتر مورد تأکید است.

جان هامفری دلایل حمایت از صنایع کوچک مقیاس را وابسته به

سه مؤلفه زیر میداند:

۱- صنایع کوچک دارای منافع ملی است، چنانکه با داشتن یک بخش

صنعتی کوچک توانمند، می توان حضور متنوع کالا های

تولیدی و اشتغال کارآمد را تضمین کرد.

۲- صنایع کوچک مقیاس بدون حمایت های دولتی بوجود

نخواهد آمد چرا که این صنایع دارای محدودیتهایی از قبیل

رسوخ به بازار است.

۳- برنامه های هدفمند به سوی سرمایه گذاری های کوچک

از آن جهت مورد حمایت قرار می گیرد که دارای بیشترین

اثرات رفاهی و کارائی اقتصادی برای فقرا هستند.

آجوانا لوی با بیان اشتغالزا بودن صنایع کوچک اذعان دارد

که مشاغل صنعتی کوچک نقش اساسی در اقتصاد ملی

کشورهای در حال توسعه دارند. این صنایع عامل مهم ایجاد

اشتغال و درآمد برای فقرای روستایی هستند.

صنایع روستایی همچنین نقش قابل توجهی در تولید،

صادرات، نوآوری، ارزش افزوده و رشد اقتصادی کشورهای

در حال توسعه دارند. این ویژگی ها را می توان ضمن مقایسه

متغیرهای اساسی مرتبط با صنایع کوچک در هشت کشور در

حال توسعه و توسعه یافته در جدول شماره ۲ مورد ارزیابی قرار

داد. (طاهرخانی، ۱۳۷۹)

آربی میسرا ضمن طبقه بندی صنایع روستایی به سه گروه:

افزایندگان روستایی (Rural Artisanal)، صنایع

خانگی (Household Industries) و کارخانجات

کوچک (Small Factory)، معتقد است در صنایع خانگی قیمت

کالاها ناچیز بوده و تغییر نیروی کار عمدتاً بطرف بخشهای

سودآورتر جریان دارد. سطح تکنولوژی پایین و معمولاً

سودآورتر جریان دارد. سطح تکنولوژی پایین و معمولاً

سودآورتر جریان دارد. سطح تکنولوژی پایین و معمولاً

سودآورتر جریان دارد. سطح تکنولوژی پایین و معمولاً

سودآورتر جریان دارد. سطح تکنولوژی پایین و معمولاً

تولیدات بصورت خودکفا برای مصارف خانوار صورت می‌گیرد. اهمیت این صنایع در بلند مدت (با عرضه محصولات جدید) کاهش می‌یابد.

در بخش افزارمندی روستایی کیفیت کالاها تولید شده خوب و قیمت آنها در بازارها نسبتاً بالا است. به همین جهت دلیل افزارمندی روستایی در گذر زمان از بین نمی‌رود و چندی بعد، پس از شکست مراحل اولیه، مدرنیزه شده و به حیات خود ادامه می‌دهد. کارخانجات کوچک مقیاس بدلیل ماهیت اقتصادی خود در نواحی روستایی و امکان رقابت با سایر بخشهای اقتصادی از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده و منجر به کاهش شکاف اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی می‌گردند.

سیر مطالعات در خصوص اثرات استقرار صنعت در مناطق روستایی

با بررسی‌های به عمل آمده بنظر می‌رسد که در یک روند تکاملی از آغاز دهه هفتاد تاکنون، صنعتی شدن به عنوان قسمتی از راهبرد توسعه همه جانبه روستایی در تحقق مهمترین اهداف توسعه روستایی نقش بسزایی داشته است.

در یک جمع‌بندی کلی از مطالعات صورت گرفته پنج اثر عمده صنعتی شدن روستا را می‌توان اینگونه ذکر کرد:

۱- ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، ثبات شغلی و درآمدی

۲- کاهش مهاجرت‌های روستایی

۳- کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای با استفاده از منابع محلی و رونق کشاورزی

۴- افزایش رفاه روستایی (مسکن، بهداشت، پس انداز)، تغییر الگوی مصرف مواد غذایی و کالاها، مصرفی بادوام، افزایش آگاهی‌ها و رونق آموزشی

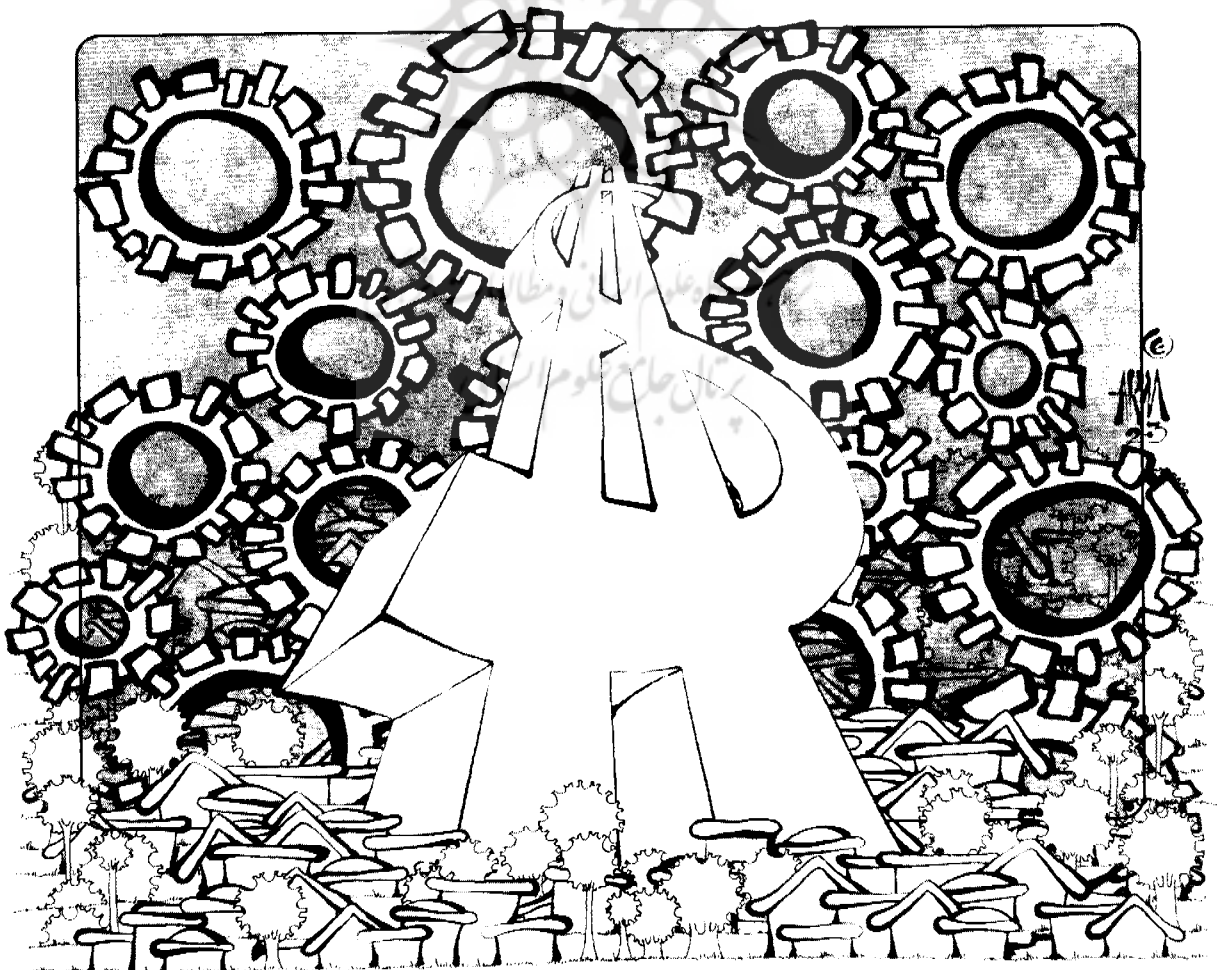
۵- گسترش صادرات

جدول شماره ۳ این جمع‌بندی را به نمایش می‌گذارد. (طاهرخانی، ۱۳۷۹)

صنایع روستایی در ایران

ایجاد و گسترش صنایع روستایی، یکی از مراحل توسعه صنعتی هر کشور بوده و دارای اثرات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، و فرهنگی فراوان می‌باشد. این صنایع از یکسو به عنوان مکمل بخش کشاورزی در جهت ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستائیان و از سوی دیگر باعث از بین رفتن اختلاف بین شهر و روستا و در نهایت جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستائیان به شهرهای کوچک و حاشیه شهرهای بزرگ می‌شود. در یک دسته‌بندی، تأثیرات صنایع روستایی در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی را می‌توان مورد بررسی قرار داد.

فعالیت‌های روستایی بدلیل نقش پراهمیتی که در تولید و چرخه اقتصاد ملی دارند، همواره مورد توجه برنامه‌ریزان بوده است. تغییرات



سرّعی که طی چند دهه گذشته در بافت جمعیت و فعالیت‌های روستایی اتفاق افتاده و کاهش میزان تولیدات زراعی و دامی نه تنها مشکلات بسیاری را برای جوامع روستایی بوجود آورده بلکه وابستگی به مواد غذایی از خارج و مهاجرت بی رویه به شهرها را نیز افزایش داده است. روی آوردن نیروهای مولد روستاها به شهرها و جذب آنها به کارهای غیرمولد، جدای از معضلات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی که از تبعات آن می باشد، باعث وابستگی روستاها به شهرها و نهایتاً وابستگی به واردات خارجی می گردد. این شرایط بزرگترین ضربه را به زیرساخت فعالیت‌های اقتصادی جوامع روستایی زده و باعث وابستگی هر چه بیشتر آنها به جوامع شهری شده و مشکلات و تنگناهای فراوانی را در زمینه خدمات شهری برای مسئولین مملکتی بوجود می آورد. نمونه بارز آن مسئله شهر تهران و مشکل ترافیک و آلودگی محیطی آن می باشد.

از سوی دیگر اختلاف زیاد در امر تعادل هزینه و درآمد شهرها و روستاها و عدم برابری در درآمد و رفاه بین شهر و روستا باعث تشدید مهاجرت شده و فعالیت‌های اقتصادی در روستاها در طی سالهای اخیر بدلیل تحولات تکنولوژیکی قدرت رقابت خود را از دست داده و شاغلین این مشاغل به مرور زمان جذب مناطق شهری شده و مهاجرت شدت بیشتری می یابد (کمیته فنی دفتر مرکزی جهاد سازندگی، ۱۳۶۵) با ملاحظه جدول شماره ۴ عمق مسئله بهتر درک می شود (شهبازی، ۱۹۷۴)

مقایسه آماری مندرج در جدول شماره ۴ نشان می دهد که تعداد روستاهای دارای سکنه کشور از ۴۹۰۵۹ روستا در سال ۱۳۳۵ به ۶۵۳۹۹

در سال ۱۳۶۵ افزایش یافته در حالیکه در فاصله سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۷ این تعداد به ۶۲۰۵۸ روستا کاهش پیدا کرده، یعنی در طول فاصله زمانی ۲ سال (۶۷-۶۵) ۵ درصد از تعداد روستاهای دارای سکنه کشور کاهش یافته و آمار ردیف دوم حاکی از بیش از ۹ درصد افزایش در روستاهای خالی از سکنه در سال ۱۳۶۷ می باشد. (شریف‌النسی، ۱۳۶۵)

نگاهی کلی به موانع توسعه صنعتی روستاها:

- ۱- عرضه نهادها:
- دشواریهای عرضه ناکافی مواد اولیه (دسترسی، کیفیت، قیمت)
- عرضه ناکافی انرژی برای مثال: برق، هیزم، گازوئیل به سبب کمبود یا خرابی
- ۲- عوامل تولید:
- کمبود نیروی کار، بویژه نیروی کار ماهر و توانانیهای مدیریتی

نتایج:

با توجه به مطالب مطرح شده می توان نتیجه گرفت که با توسعه صنایع روستایی، اهداف زیر قابل تحقق می باشد:



جدول شماره ۳- اثرات عمده استقرار صنعت در مناطق روستایی

اثرات صنعتی شدن روستایی	محقق	کشور مورد بررسی	سال تحقیق
۱- ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، ثبات شغلی و درآمدی	جان.ام.پترسون	امریکا	۱۹۷۴
	دیوید راجرز	امریکا	۱۹۷۶
	اس. بهالا	چین	۱۹۸۲
	جی. تی. شی	تایوان	۱۹۸۵
	کارل لیدهولم	تایلند	۱۹۹۴
۲- کاهش مهاجرت‌های روستایی	ال.وای. گودری	امریکا	۱۹۹۷
	اسکاپ	چین	۱۹۹۶
۳- کاهش نابرابریهای منطقه‌ای با استفاده از منابع محلی و رونق کشاورزی	اچ مشیل	مکزیک	۱۹۷۹
	بی. ولد. سمت	اتیوپی	۱۹۷۹
	جی. تی. شی	هند	۱۹۹۴
	سی. پی. ونگ	تایوان	۱۹۸۵
۴- افزایش رفاه روستایی (مسکن، بهداشت، پس‌انداز) تغییر الگوی مصرف مواد غذایی و کالاهای مصرفی بادوام، افزایش آگاهی‌ها و رونق آموزشی.	دوایت پرکنیز	چین	۱۹۷۸ - ۱۹۹۴
	اسلام ریزوانول	چین	۱۹۹۴
	الکاپاریخ	هند	۱۹۹۶
	کارل لیدهولم	تایلند	۱۹۹۴
۵- گسترش صادرات	اس. ک. رائو	فیلیپین	۱۹۸۵

کره جنوبی



و فرآیند مداری)

- ۴- تغییر در نقش دولت از یک عامل تنظیم‌کننده صنایع کوچک روستایی به سمت عاملی حمایت‌کننده و تسهیل‌کننده برای صنایع کوچک (مشارکت مردم)
- ۵- توسعه نیروی انسانی شاغل در بخش صنایع کوچک روستایی (تأکید بر عنصر انسانی)
- ۶- حمایت‌های متناسب مالی از طریق نهادها و تشکلهای (تشکل و سازماندهی)
- ۷- هماهنگی فعالیتها برای توسعه روستایی (جمع‌نگری و نگرش سیستمی)

فهرست منابع:

- ۱- اعلام‌پور، نظام موجود ترویج صنایع روستایی مصاحبه شفاهی در تاریخ ۷۴/۸/۱۰ در محل معاونت صنایع روستایی وزارت جهاد سازندگی سابق
- ۲- خاتون‌آبادی، سیداحمد، تبیین جایگاه صنایع در رابطه متقابل با صنایع شهری و بخش کشاورزی، مجموعه سخنرانی و مقالات همایش صنایع روستایی، وزارت جهاد سازندگی سابق، ۱۳۷۸.
- ۳- دانا، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش صنایع روستایی، وزارت جهاد سازندگی سابق، ۱۳۷۸.
- ۴- رائو، آری وی، صنایع کوچک و اقتصاد در

- ۵- شریف‌النسی، مرتضی: جایگاه صنعت در برنامه‌ریزی رشد و توسعه مناطق روستایی، ناشر: مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، وزارت جهاد سازندگی سابق، چاپ اول، ۱۳۶۵.
- ۶- شهبازی، اسماعیل: تحلیل و تخلیه روستاها: یک معضل بزرگ در فرآیند توسعه مجله آب، خاک، ماشین، شماره ۸، مرداد ۱۳۷۴.
- ۷- صادقی، احمد: بررسی تأثیر سیاست‌های اقتصادی-اجتماعی دولت بر روی صنایع روستایی استان سیستان و بلوچستان پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه سیستان و بلوچستان دانشکده کشاورزی زابل، ۱۳۷۸.
- ۸- طاهرخانی، مهدی: صنعتی شدن روستا سنگ بنای استراتژی آینده توسعه روستایی وزارت جهاد کشاورزی معاونت عمران و صنایع روستایی، ۱۳۷۹.
- ۹- عمادی، محمدحسین: چالش‌ها و راهبردهای ارتقاء بهره‌وری در صنایع روستایی مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش صنایع روستایی، وزارت جهاد سازندگی سابق، ۱۳۷۸.
- ۱۰- کمیته فنی دفتر جهاد سازندگی سابق: مجموعه سخنرانی‌های سمینار استقرار صنعت در روستا، چاپ اول نیمه اول ۱۳۶۵.
- ۱۱- مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی: مطالعات توسعه مناطق روستایی الگوی کربال، مرحله سوم، نتایج و پیشنهادات، مرکز تحقیقات روستایی، وزارت جهاد سازندگی سابق، ۱۳۷۱.

تغییر در تعداد کل روستاهای کشور	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۶۷
تعداد کل روستاهای دارای سکنه	۴۹۰۰۵۹	۶۴۳۹۲	۶۵۱۲۴	۶۵۳۹۹	۶۲۰۵۸
درصد تغییر در تعداد روستاهای دارای سکنه	سال مبدا	+۳۱/۳	+۱/۱	+۰/۴۲	-۵/۱
تعداد آبادی‌های خالی از سکنه	سال مبدا	-	۴۰۴۶	۳۸۵۷۵	۴۲۳۱۱
درصد افزایش آبادی‌های خالی از سکنه	سال مبدا	-	-	+۸۵۳/۴	+۹/۴

- ایجاد توازن بین جمعیت شهری و روستایی با جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه
 - حرکت به سمت اشتغال کامل در سطح روستاها و کاهش نرخ بیکاری
 - افزایش نسبی درآمد سرانه روستائیان از طریق ایجاد تنوع در فرصت‌های شغلی
 - ایجاد زمینه‌های لازم و فراهم آوردن وسائل و امکانات برای افرادی که مایل به کار تولیدی هستند ولی ابزار و وسایل کار ندارند.
 - حمایت از تولیدات و محصولات منطقه به منظور تأمین نیازهای داخلی
 - تثبیت موقعیت سیاسی، اقتصادی کشور از طریق دستیابی به استقلال و خودکفایی کشاورزی، صنعتی و تأمین عدالت اجتماعی (مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، ۱۳۷۱)
- ### توصیه‌هایی به منظور ارتقای بهره‌وری در صنایع روستایی:
- ۱- در این قسمت به هفت توصیه راهبردی مرتبط با ارتقاء بهره‌وری صنایع روستایی اشاره می‌شود که این توصیه‌ها عمدتاً متکی بر تجارب کشورهای آسیایی می‌باشد (عمادی، ۱۳۷۸)
 - ۱- تواناسازی و تقویت صنایع از طریق بهبود وضعیت سازمانی آنها (تشکل و سازماندهی).
 - ۲- غیرمتمرکز نمودن مدیریت صنایع کوچک (تمرکززدایی و تنوع‌پذیری)
 - ۳- گسترش روابط بین صنایع مناطق شهری و روستایی (جامع‌نگری